

Els goigs al Lluçanès. Entre la devoció i la identitat

Roser Reixach Brià

Els goigs formen part del nostre patrimoni cultural i han tingut i encara tenen actualment importants implicacions en la vida comunitària. Hi ha hagut un important canvi de funcions amb relació a la seva interpretació, ja que han passat de ser una expressió de la devoció dels fidels a ser un element més de la tradició i a la vegada un signe d'identitat, i s'han acabat convertint en un fenomen religiós, popular i social alhora, cosa que permet analitzar-los des de diferents perspectives.

El cant dels goigs al Lluçanès, com a altres llocs, viu un moment contradictori, amb una estabilització i fins i tot certa decadència en la seva interpretació, però també per altra banda un reviscolament. Una interpretació que sol anar a càrrec de persones grans i molt devotes i un reviscolament que és degut a un nou impuls que s'ha donat a certs actes religiosos en els quals una part de la població vetlla simplement per mantenir les tradicions, i entre aquestes els goigs. Recentment també cal parlar a més de la creació de noves lletres i músiques per substituir els goigs més antics, de la seva reedició o de la creació de nous,

Goigs de la Mare de Déu de Lurdes de Prats de Lluçanès corresponents a l'edició de l'any 1958. Fotografia: Roser Reixach, 26 d'octubre de 2008.

un aspecte afavorit pels nombrosos col·leccionistes que hi ha arreu. En aquesta recerca s'ha fet una primera aproximació a la interpretació dels goigs al Lluçanès en la seva doble vessant, d'expressió de la devoció popular però alhora de la identitat local i fins i tot comarcal, no reconeguda oficialment.

La interpretació dels goigs al Lluçanès ha estat molt vinculada

a les pràctiques religioses, fins fa poc ben presents a la vida quotidiana de la comarca. El calendari festiu anual es trobava a començaments del s. XX farcit de celebracions on en la majoria es cantaven els goigs. Amb l'abandó d'aquestes pràctiques religioses per part del sector més jove de la població, molts s'han deixat de cantar. Un altre fet que ho ha afavorit ha estat el despoblament d'alguns llocs, afegit a l'absència de mossens per fer-hi les funcions religioses. Actualment es mantenen vius els dels sants patrons o els de les advocacions més celebrades a la població respectiva, moltes vinculades a un aplec o festa, que sovint s'ha recuperat o creat.

Els sants relacionats amb activitats agràries havien estat dels més representatius al Lluçanès, i a tots ells se'ls cantaven goigs, com a sant Antoni i a sant Isidre. I a la majoria d'advocacions se'ls sol·licitava protecció per a les collites i el bestiar, elements bàsics per a la continuïtat anual d'una societat eminentment rural com era aquest territori fins a mitjan segle passat. Per aquest motiu també s'havien organitzat processons per demanar pluja que sempre finalitzaven amb el cant dels goigs, un cant que tampoc faltava durant el novenari d'ànimes o en les festes de la Puríssima.

A part, els goigs del Roser, com a altres indrets de Catalunya, havien estat dels més estesos. Cada parròquia tenia una imatge de la Mare de Déu i s'hi organitzaven processons en diferents moments de l'any, bàsicament

cada primer diumenge de mes, i unes festes especials al maig i a l'octubre. A més també hi havia alguns llocs on per Pasqua sortien els gojaires del Roser a cantar per les cases de pagès i del poble. D'aquests goigs del Roser n'hi havia diferents versions depenent de la població o segons la festivitat.

El cant dels goigs estava molt relacionat amb l'existència de càrrecs com administradors, pabor-des, priors o obrers, que amb les seves captes aconseguien un cert manteniment econòmic de la parròquia. Solien ser els encarregats d'organitzar la festa de cada advocació, de passar a cobrar en determinats períodes, i a vegades també eren responsables que es cantessin.

La percepció que té la gent gran amb relació als goigs és que ells els cantaven amb molta fe i devoció, formant part d'un ritual periòdic indispensable, i que amb la seva interpretació aconseguien freqüentment el que es demanava. També expliquen que avui noten una pèrdua de sensibilitat a l'hora de cantar-los, i que els més joves els tracten com una cançó més del repertori religiós, reconeixent ells mateixos que es van fer d'acord amb una mentalitat determinada que avui molts ja no comparteixen. A més creuen que aquest cant s'està perdent i es consideren els representants de la darrera generació que els utilitza per a la funció amb què ells els van aprendre.

La interpretació era un fet espontani entre la població i tot-hom participava del cant, encara que a alguns llocs hi havia certs

Estimant la Mare de Déu dels Munts mentre se li canten els goigs a la missa del diumenge. Fotografia: Roser Reixach, 28 de desembre de 2008.

grups més o menys estables. Els cors d'homes eren els que habitualment cantaven les estrofes dels goigs mentre que les dones i la resta de la gent responien la tornada, a excepció dels goigs de la Puríssima. Encara que no hi solia haver instruments, les orquestres que es llogaven per a tots els actes d'una determinada festa els havien acompanyat en determinades ocasions i a cada lloc hi havia cantadors destacats que començaven si el mossèn no ho feia. Actualment hi ha grups corals que els interpreten i la gent del municipi s'hi sent poc implicada, ja que ho veuen com una peça més del repertori ofert, que va a càrrec de persones sense relació amb la parròquia.

El cant dels goigs de cada capella, ermita o església reforçava els llaços de la comunitat respectiva, ja fos local o comarcal. Aquests

llocs havien estat fins fa pocs anys centres de devoció comuna on la gent s'hi trobava per buscar un suport a les seves activitats quotidianes i més en cas de problemes greus, ja fossin personals o col·lectius. Hi ha ermites on hi havia una devoció només a escala local, i altres que aplegaven els fidels d'un territori més ampli. Aquestes diferents àrees també reflectien les relacions que hi havia entre les poblacions. Al Lluçanès les advocacions més sol·licitades al segle XX havien estat les de la Mare de Déu de Salselles, la Mare de Déu dels Munts i la Mare de Déu de Lurdes. Tots tres santuaris havien estat lloc de pelegrinatge en cas de sequera i es pot dir que han tingut cadascun diferents èpoques d'esplendor. En els goigs de la Mare de Déu de Salselles s'hi indicava que era la patrona del Lluçanès però actual-

ment Salselles és un lloc en ruïnes i la devoció només és local, amb la recuperació de l'aplec anual que s'hi feia al mes de maig per demanar pluja. Avui l'ha substituït la Mare de Déu dels Munts, considerada ara la patrona del Lluçanès, i en aquest lloc s'hi fan contínuament activitats relacionades amb la reivindicació comarcal i amb esdeveniments supramunicipals. Tots aquests santuaris, que havien estat punt de referència comarcal i lloc de reafirmació lluçanesa, han perdut, però, aquest paper preeminent perquè els valors religiosos ja no es tenen en compte en certs sectors de la societat. Això ha motivat que la seva funció comenci a ser substituïda per altres manifestacions de caràcter no religiós com fires monogràfiques, que competeixen igualment per tenir àrees d'influència i per sentir-se representatives de tot el Lluçanès.

Finalment cal remarcar que els goigs, per a cert sector de la població, són vistos com una pràctica més dels costums locals que cal mantenir per preservar una mena d'identitat enfront els altres. Així hi ha certa tendència, encara poc perceptible, a considerar-los com una manifestació festiva local igual que un ball o una dansa... amb la possibilitat que acabin convertint-se en un espectacle més. Es canten perquè són propis d'un indret en concret, i per als forasters representen un record del lloc que han visitat, ja sia materialment en paper o simplement escoltant-los.

La producció d'oli d'espígol a Rivert (Pallars Jussà)

Jordi Solà
Clara Arbués

Són les paraules d'un alcalde les que ens posen sobre la pista de l'existència d'aquesta petita indústria de producció d'oli d'espígol a Rivert¹ (Pallars Jussà), que té la virtut de mostrar-nos la complexitat de les economies rurals. Les activitats econòmiques en el medi rural són molt més diverses que no pas la imatge estereotipada d'un pagès treballant amb la falç al puny. Cada una d'aquestes activitats té un calendari propi, uns coneixements tècnics i ambientals, unes infraestructures i tot un discurs ideològic per portar-les a la pràctica. Cal tenir una bona estratègia productiva per combinar totes aquestes activitats i cal prendre decisions que generalment són responsabilitat d'un cap de família. L'objectiu, proveir i reproduir la casa.

No hi ha dubte que el cas que ens ocupa és una petita mostra més, si es vol, del patrimoni cultural de Catalunya. I ho és perquè permet bastir o reforçar un discurs sobre l'economia i la societat rural. La indústria de l'espígol de Rivert ens mostra que el Pirineu no ha estat, en determinades èpoques, una zona perifè-

rica o marginal sinó que ha estat un territori que ha sabut articular les seves capacitats locals amb dinàmiques econòmiques globals. La indústria de l'espígol de Rivert és una activitat que es desenvolupa extensament sobre terrenys comunals, s'adequa a un calendari productiu complex, ocupa mà d'obra excedent en determinades èpoques de l'any i respon a una demanda global que permet obtenir recursos monetaris externs a la comunitat. En definitiva, sembla una petita manera més d'introduir el capitalisme en el medi rural.

Economia de l'espígol: la indústria perfumera de Grasse

La història moderna de l'ús de l'espígol és indèstria del desenvolupament de la indústria de la perfumeria a Grasse que va condicionar no només el paisatge i la cultura de la Provença sinó també l'economia mundial en el sector del perfum. La perfumeria moderna neix a Grasse al segle XVI, ciutat especialitzada en la indústria de la pell, quan es comencen a perfumar els guants